

Sygn. akt I ACa 1099/18

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 marca 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Paweł Rygiel (spr.)
Sędziowie:	SSA Robert Jurga SSO (del.) Bartosz Pniewski
Protokolant:	starszy sekretarz sądowy Grzegorz Polak

po rozpoznaniu w dniu 23 marca 2021 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa T. S.A.

w W.

przeciwko K. G. (1) i S. K.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji pozwanych

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 22 lutego 2018 r. sygn. akt I C 2028/16

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od pozwanych solidarnie na rzecz strony powodowej kwotę 4.050 zł (cztery tysiące pięćdziesiąt złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.**

SSA Robert Jurga SSA Paweł Rygiel SSO (del.) Bartosz Pniewski

sygn. akt I ACa 1099/18

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 23 marca 2021 r.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy, w uwzględnieniu powództwa T.S.A. w W. skierowanego przeciwko K. G. (1) i S. K., uznał za bezskuteczną w stosunku do powoda:

- umowę darowizny z dnia 21 sierpnia 2015 r. zawartą przed notariuszem M. R., akt notarialny Repertorium (...) na mocy której J. G. (1) i K. G. (1) darowali pozwanej K. G. (1) z majątku objętego wspólnością majątkową do jej majątku osobistego nieruchomości położoną w P. gmina (...), dla której Sąd Rejonowy dla K. w K. Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych z siedzibą w P. prowadzi księgę wieczystą o numerze KW (...) wraz z zawartym w treści tej umowy oświadczeniem o ustanowieniu na rzecz J. G. (1) służebności osobistej polegającej na prawie nieodpłatnego i dożywotniego korzystania z jednego pokoju z używalnością kuchni i łazienki w domu mieszkalnym posadowionym na tej nieruchomości,

- umowę darowizny z dnia 21 sierpnia 2015 r. zawartą przed notariuszem M. R., akt notarialny Repertorium (...) na mocy której K. G. (1) darowała pozwanemu S. K. nieruchomości położoną w P. gmina P., dla której Sąd Rejonowy dla K. w K. zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych z siedzibą w P. prowadzi księgę wieczystą o numerze KW (...) wraz z zawartymi w treści tej umowy oświadczeniami o: a) ustanowieniu na rzecz K. G. (1) służebności osobistej polegającej na prawie nieodpłatnego i dożywotniego korzystania z jednego pokoju z używalnością kuchni i łazienki w domu mieszkalnym posadowionym na tej nieruchomości oraz b) ustanowieniu na rzecz W. K. służebności osobistej polegającej na prawie nieodpłatnego i dożywotniego korzystania z jednego pokoju z używalnością kuchni i łazienki w domu mieszkalnym posadowionym na tej nieruchomości,

w celu zaspokojenia wierzytelności powoda wobec J. G. (1) oraz K. G. (1) wynikającej z prawomocnego nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym w dniu 23 marca 2016r. przez Sąd Okręgowy w W. w sprawie o sygn. akt (...), do wysokości wierzytelności przysługującej powodowi w kwocie 10.288.903,22 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 8 lutego 2016 r. do dnia zapłaty wraz z kosztami procesu w kwocie 35.800 zł.

Sąd I instancji ustalił, że

1/ J. i K. małżonkowie G., na podstawie umowy przekazania gospodarstwa rolnego z dnia 17 lipca 1986 r. (Rep. (...)) byli właścicielami, na prawach wspólności ustawowej, nieruchomości położonej w P. składającej się z działki nr (...) o pow. 4758 m⁽²⁾, dla której to nieruchomości Sąd Rejonowy dla K. Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych z siedzibą w P. prowadzi księgę wieczystą (...).

2/ W dniu 21 sierpnia 2015 r. przedmiotowa nieruchomość była przedmiotem 2-ch umów darowizny sporządzonych w formie aktu notarialnego. I tak:

a) Dłużnik J. G. (1) i pozwani K. G. (1) i S. K., w pierwszej kolejności, dokonali darowizny na rzecz K. G. (1) z majątku objętego wspólnością ustawową do majątku osobistego K. G. (1) w/w nieruchomości, polecając ustanowić dożywotnią i bezpłatną służebność osobistą. W wykonaniu tego polecenia K. G. (1) ustanowiła nieodpłatnie na rzecz darującego J. G. (1) na nabytej nieruchomości dożywotnią służebność osobistą polegającą na prawie korzystania z jednego pokoju z używalnością kuchni i łazienki w domu mieszkalnym. Strony podały wartość nieruchomości na kwotę 200 000 zł.

b) Dalej, K. G. (1) podarowała swojemu bratu S. K. w/w nieruchomości polecając ustanowić dożywotnią i bezpłatną służebność osobistą. W wykonaniu tego polecenia S. K. ustanowił nieodpłatnie na rzecz darującej K. G. (1) na nabytej nieruchomości dożywotnią służebność osobistą polegającą na prawie korzystania z jednego pokoju z używalnością kuchni i łazienki w domu mieszkalnym. Nadto obdarowany ustanowił nieodpłatnie kolejną służebność osobistą polegającą na prawie korzystania z jednego pokoju z używalnością kuchni i łazienki w domu mieszkalnym - na rzecz swojej matki W. K..

3/ W dniu dokonania darowizn wobec dłużników J. i K. G. (1) toczyło się 13 postępowań egzekucyjnych.

4/ Dłużnik J. G. (1), oprócz w/w nieruchomości, posiada liczne inne nieruchomości. Sąd wskazał przy tym każdą z nich odnotowując fakt prowadzenia z tych nieruchomości postępowań egzekucyjnych oraz fakt obciążenia poszczególnych nieruchomości hipotekami.

5/ Pismem z dnia 20 lutego 2017 r. Komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym dla K.w K. wezwała J. G. (1) do zapłaty należności w kwocie 11 307 827, 68 zł. Z wezwania oraz dalszych pism komornika wynika, że egzekucja została skierowana do nieruchomości stanowiących własność dłużnika bądź takich, w których udziały ma dłużnik i pozwana K. G. (1).

(objętych księgami wieczystymi: KW (...), KW (...), KW (...), KW (...), KW (...). W dniu 5 lipca 2017 r. przeprowadzono licytację ww. nieruchomości położonych w O., których łączną wartość oszacowano na kwotę 767 660 zł brutto, która okazała się bezskuteczna z uwagi na brak chętnych do nabycia.

6/ Sąd poczynił także ustalenia dotyczące stosunków panujących w rodzinie K. oraz tego, że nieruchomość objęta spornymi umowami darowizny – wedle uzgodnień rodzinnych – miała zostać przekazana na rzecz S. K..

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy uznał zgłoszone roszczenie za uzasadnione, jako znajdujące oparcie w treści art. 527 k.c. Po przytoczeniu treści tego przepisu wskazał, że przesłankami warunkującymi uwzględnienie roszczenia ze skargi pauliańskiej jest wykazanie: 1/ przysługującej powodowi wobec dłużnika wierzytelności, 2/ dokonania zaskarżonej czynności prawnej między dłużnikiem i osobą trzecią, na podstawie której osoba ta uzyskała korzyść majątkową, 3/ pokrzywdzenia powoda wskutek dokonania zaskarżonej czynności, 4/ działania dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela oraz 5/ wiedzy lub możliwości – przy zachowaniu należytej staranności – dowiedzenia się o tym przez osobę trzecią. Sąd podkreślił przy tym, że jeśli wskutek zaskarżonej czynności osoba trzecia uzyskała korzyść bezpłatnie (art. 528 k.c.), jak też w przypadku, gdy osoba ta pozostawała w bliskim stosunku z dłużnikiem (art. 527 § 3 k.c.) - zbędne jest dowodzenie tej ostatniej przesłanki.

W ocenie Sądu w/w okoliczności zostały w sprawie wykazane.

Po pierwsze, stronie powodowej przysługuje względem dłużnika J. G. (2) wierzytelność o charakterze pieniężnym, zaskarżalna i skonkretyzowana. Wierzytelność ta została bowiem stwierdzona nakazem zapłaty z dnia 23 marca 2016r. wydanym przez Sąd Okręgowy w W., na mocy którego J. G. (2) i K. G. (2) mają zapłacić solidarnie na rzecz T.S.A. w W. kwotę 10 288 903, 22 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 8 lutego 2016 r. do dnia zapłaty oraz koszty procesu w kwocie 35 800 zł.

Po drugie, poza sporem pozostaje fakt dokonania czynności pomiędzy dłużnikiem a osobą trzecią. Sąd ocenił przy tym, że czynność ta była nieodpłatna, bowiem takiego charakteru nie pozbawia ją okoliczność ustanowienia służebności na rzecz darczyńcy.

Sąd ocenił, po trzecie, że sporne czynności zostały dokonane z pokrzywdzeniem wierzycieli – na skutek przedmiotowych czynności dłużnik stał się niewypłacalny w wyższym stopniu niż poprzednio. Dokonane darowizny przyczyniły się bowiem do pogłębienia stanu niewypłacalności dłużnika, o czym przekonuje fakt prowadzenia licznych egzekucji przeciwko J. G. (1) oraz bezskuteczność egzekucji skierowanej do nieruchomości położonej w G.. To wszystko w sytuacji, w której dokonując darowizny nieruchomości będącej przedmiotem spornych czynności dłużnik wyzbył się wartościowego składnika majątku, skoro same strony czynności określiły jej wartość na 200.000 zł. Tym samym dokonanie darowizny uniemożliwiło bądź utrudniło zaspokojenie wierzytelności strony powodowej.

Po czwarte, na skutek spornych czynności pozwani uzyskali korzyść majątkową.

Wreszcie, pozwani mieli wiedzę o pokrzywdzeniu strony powodowej, co wynika z domniemania zawartego w art. 527 § 3 k.c. Niezależnie od tego, skoro sporne czynności miały charakter nieodpłatny, to dla uwzględnienia powództwa zbędne było wykazywanie wiedzy pozwanych o pokrzywdzeniu wierzyciela (art. 528 k.c.).

Od powyższego orzeczenia apelację wnieśli pozwani, zarzucając naruszenie przepisów prawa procesowego, tj.:

- art. 72 § 2 k.p.c. w zw. z art. 195 § 1 i 2 zd.1 k.p.c. poprzez zaniechanie wezwania powoda do oznaczenia osób, których łączny udział w sprawie jest konieczny, a to W. K. i J. G. (1), pomimo tego, że sprawa może toczyć się tylko łącznie

przeciwko osobom, które kolejno nabyły własność przedmiotowej nieruchomości, jak też osobom, na rzecz których ustanowiono służebności osobiste;

- art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie oceny materiału dowodowego w sposób sprzeczny z zasadami logiki i doświadczenia życiowego, co w konsekwencji doprowadziło do błędnego zastosowania przepisów prawa materialnego; w tym zakresie apelujący zakwestionowali ustalenia: 1/ co do powiadomienia J. G. (1) i K. G. (1) o wypełnieniu weksla przed zawarciem spornych umów darowizny, gdy w istocie powiadomienie to miało miejsce po dokonaniu darowizn; 2/ faktu i ilości prowadzonych przeciwko dłużnikom postępowań egzekucyjnych w dacie dokonania darowizn; 3/ ustalenie, że pozwana K. G. (1) udzieliła poręczenia wekslowego w 2012 r. pomimo tego, że powód nie przedłożył żadnego dowodu na okoliczność daty udzielenia poręczenia;

- art. 233 § 1 k.p.c. poprzez zaniechanie dokonania wszechstronnego rozważania materiału dowodowego co do majątku spółek, których współnikiem jest J. G. (1);

Apelujący zarzucili także naruszenie przepisów prawa materialnego:

- art. 527 § 1 k.c. i art. 531 § 1 k.c. poprzez uznanie czynności prawnej za bezskuteczną w stosunku do powoda pomimo tego, że przedmiotowe czynności polegały nie tylko na dokonaniu kolejnych darowizn, lecz także na ustanowieniu służebności osobistych na rzecz J. G. (1) i W. G.;

- art. 527 § 1 k.c. poprzez jego błędne zastosowanie poprzez uznanie czynności za bezskuteczne pomimo tego, że wierzytelność powoda powstała po dokonaniu darowizny, jak też pomimo tego, że powód nie wykazał, by w dacie dokonania czynności prawnej przysługiwała mu wierzytelność wobec pozwanej K. G. (1).

W uwzględnieniu podniesionych zarzutów apelujący wniesli o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości, ewentualnie o uchylenie wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania – w obu przypadkach przy uwzględnieniu kosztów postępowania za obie instancje.

Powód wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja pozwanych jest bezzasadna.

W pierwszej kolejności niezbędne jest odniesienie się do najdalej idącego zarzutu pozwanych, odwołującego się do treści art. 72 § 2 k.c. i art. 195 § 2 k.c. Zdaniem apelujących w sprawie zachodziło bowiem po stronie pozwanej współuczestnictwo konieczne pomiędzy obdarowanymi oraz osobami, na rzecz których – tymi samymi czynnościami prawnymi – ustanowiono służebności osobiste.

Zważyć zatem należy, że – jak trafnie wskazał Sąd I instancji – czynność prawna obejmująca przeniesienie własności nieruchomości z równoczesnym obciążeniem jej służebnością osobistą ma charakter czynności nieodpłatnej w rozumieniu art. 528 k.c. (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 maja 2013 r., I CSK 543/12, lex nr 1353063). Nadto, jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 14 listopada 2012 r., II CSK 206/12 (G. Prawna NO 2013/62/2), jeżeli przeniesienie prawa własności nieruchomości nastąpiło w zamian za ustanowienie służebności osobistej, to z punktu widzenia instytucji skargi pauliańskiej stanowi ona jedną czynność prawną, a nie dwie niezależne od siebie czynności w postaci umowy darowizny i ustanowienia ograniczonego prawa rzeczowego. Dlatego też przesłanka pokrzywdzenia wierzyciela zdefiniowana w art. 527 § 2 k.c. powinna być odnoszona do całości czynności prawnej, a nie do jej fragmentów. Dalej Sąd Najwyższy wyjaśniał, że skarżona czynność prawna prowadzi do pokrzywdzenia powoda jako wierzyciela, nie tylko z powodu wyzbycia się przez dłużnika składnika majątkowego, z którego mógłby uzyskać zaspokojenie, ale także z racji obciążenia – w ramach świadczenia wzajemnego – całej nieruchomości służebnością osobistą skuteczną erga omnes, co powoduje, że możliwość przeprowadzenia skutecznej egzekucji w takiej sytuacji doznaje istotnego ograniczenia i ma wpływ na zakres ewentualnego zaspokojenia. Wszak stosownie do art. 1000 § 3 k.p.c., w razie sprzedaży licytacyjnej nieruchomości, na poczet ceny nabycia zostanie zaliczona

wartość służebności, (która w istocie pomniejszy wartość nieruchomości), czego efektem będzie zaspokojenie strony powodowej w mniejszym zakresie, aniżeli w sytuacji gdyby nieruchomość nie była obciążona takim prawem. Sama zaś służebność osobista jako prawo niezbywalne (art. 300 k.c.) – nie podlega egzekucji.

Z powyższego wynika, że po stronie podmiotu, na rzecz którego ustanowiono służebność osobistą nie występuje współuczestnictwo konieczne z osobą obdarowaną. Skutek uznania czynności prawnej za bezskuteczną wobec wierzyciela nie dotyka bowiem ustanowionej służebności. W konsekwencji w sprawie nie doszło do naruszenia art. 195 § 1 i 2 k.p.c. i art. 72 § 2 k.p.c.

Ustalenia dokonane w pierwszej instancji Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne. Ustalenia te znajdują oparcie w przeprowadzonych dowodach, których ocena mieści się w granicach wyznaczonych art. 233 § 1 k.p.c.

W ocenie Sądu Apelacyjnego eksponowane przez apelujących fakty dotyczące doręczenia pozwanemu zawiadomienia o wypełnieniu weksla oraz ilości prowadzonych w dacie dokonania spornych czynności prawnych postępowań egzekucyjnych, nie mają w sprawie zasadniczego znaczenia.

Przede wszystkim, nie budzi w sprawie wątpliwości, że w dacie dokonania darowizny istniała wierzytelność strony powodowej, skoro zobowiązanie wekslowe powstaje nie w momencie wypełnienia weksla, a w chwili jego podpisania. Już w chwili złożenia podpisu pod wekslem i wydania weksla in blanco dochodzi do zaciągnięcia zobowiązania wekslowego.

Nadto odwołać się należy do samej umowy, z uwagi na którą weksel został wystawiony oraz zbieżności czasowej skutków wynikających z tej umowy a spornymi umowami darowizny. Z dołączonych do pozwu dokumentów wynika, iż wierzytelność strony powodowej objętą jest tytułem wykonawczym – nakazem zapłaty wydanym w dniu 23 marca 2016 r. Podstawą tej wierzytelności była umowa z dnia 16 sierpnia 2012 r. zawarta pomiędzy J. G. (1) a stroną powodową – umowa gwarancji ubezpieczeniowej, a to w związku z umową zawartą w dniu 20 września 2012 r. pomiędzy dłużnikiem a Agencją(...) w W.. Na podstawie tej ostatniej umowy dłużnikowi wypłacono zaliczkę w kwocie 10.000.000 zł, a w związku z jej wypłatą J. G. (1) był zobowiązany do złożenia wniosku o płatność ostateczną do dnia 30 czerwca 2015 r. Wobec nie wykonania tego obowiązku beneficjent (...) zwróciła się w dniu 20 października do powodowego Ubezpieczyciela o realizację gwarancji, a powód wypłacił beneficjentowi należność w dniu 20 listopada 2015 r. (pозew – k.49).

W toku tych czynności, bo w dniu 21 sierpnia 2015 r. miały miejsce sporne umowy darowizny. Jest zatem oczywiste, że w dacie ich dokonania dłużnik musiał mieć świadomość istnienia zadłużenia oraz spełnienia przesłanek do realizacji umowy gwarancyjnej.

Niezależnie od tego wskazać należy, że nawet jeżeli przyjąć, iż w dacie zawarcia spornych czynności prawnych wierzytelność powoda nie istniała, to zgodnie z art. 530 k.c. przepisy o skardze pauliańskiej stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy dłużnik działał w zamiarze pokrzywdzenia przyszłych wierzycieli. O ile zatem uwzględnić stopień zadłużenia J. G. (1), to, że w dacie zawarcia spornych umów darowizny musiał wiedzieć, iż istnieją podstawy do wypełnienia weksla oraz przy uwzględnieniu zbieżności czasowej pomiędzy wypełnieniem weksla a datą darowizny – nie ulega wątpliwości, iż sama czynność zmierzała do pokrzywdzenia powoda.

Bezasadny jest zarzut kwestionujący ustalenie daty udzielenia przez pozwaną K. G. (1) poręczenia wekslowego. Strona powodowa dołączyła do odpowiedzi na apelację dokument deklaracji wekslowej zawierającej przedmiotowe poręczenie, z którego jednoznacznie wynika, iż czynność ta miała miejsce w dniu 14 września 2012 r. Odnotować przy tym należy, że zgłoszenie tego dowodu przez stronę powodową nie może być uznane za spóźnione, skoro pozwani po raz pierwszy zaprzeczyli przedmiotowej okoliczności faktycznej w apelacji.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny w pełni podziela argumentację prawną Sądu Okręgowego. W oczywisty sposób w sprawie zostały wypełnione przesłanki określone art. 527 i 528 k.c., uzasadniające uwzględnienie powództwa.

W ramach roszczenia wynikającego z art. 527 kc, uprawnienie wierzyciela do ingerencji w sferę praw osoby trzeciej znajduje swoje usprawiedliwienie w postawie dłużnika i osoby trzeciej. Uzależnione jest zatem od istnienia przesłanek subiektywnych – z jednej strony od działania dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, z drugiej wiedzy bądź możliwości uzyskania takiej wiedzy przez osobę trzecią. Świadomość taka istnieje, gdy dłużnik wie, że na skutek czynności prawnej określone aktywa wyjdą z jego majątku i że z tego powodu wierzyciele będą mieli trudności z zaspokojeniem, a w konsekwencji nastąpi ich pokrzywdzenie. Istnienie tej przesłanki nie budzi wątpliwości.

Dodatkowo wskazać należy, że nie mają racji apelujący twierdząc, że dokonanie spornych czynności nie pozostawało w związku z zadłużeniem J. i K. G. (1), bo wynikało wyłącznie z wcześniej dokonanych uzgodnień rodzinnych. Zważyć przy tym należy, że samo ewentualne istnienie tego rodzaju uzgodnień, na które wskazują pozwani, nie wyklucza przyjęcia, iż umowy darowizny zostały dokonane z pokrzywdzeniem wierzycieli i ze świadomością tego pokrzywdzenia. Jak zasadnie argumentuje Sąd I instancji, rzekome uzgodnienia miały mieć miejsce znacznie wcześniej niż dokonane czynności, a dopiero fakt zadłużenia małżonków G. i świadomość ewentualnego ryzyka skierowania egzekucji do ich nieruchomości skutkowałą podjęciem działań związanych z przeniesieniem własności tej nieruchomości. Świadczy o tym zbieżność czasowa związana z wypełnieniem warunków do postawienia w stan wymagalności zadłużenia związanego ze świadczeniem udzielonym dłużnikom przez stronę powodową.

Nie mogą odnieść skutku także wszelkie twierdzenia pozwanych, które odwołują się do majątku dłużników, w tym nieruchomości i udziałów w spółkach przysługującym J. G. (1). Przy tak znacznej wartości wierzytelności powoda podlegającej ochronie (ponad 10.300.000 zł), pozwani nawet nie wskazali (jak też nie wykazali) wartości przysługujących dłużnikom praw majątkowych. Tym samym, przy wielości wierzycieli, jak i wielości postępowań egzekucyjnych oraz bezskuteczności dotychczasowych egzekucji skierowanych przeciwko dłużnikom, nie sposób twierdzić, że pozostały ich majątek jest wystarczający do zaspokojenia powoda.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c., orzekł jak w sentencji, o kosztach postępowania apelacyjnego rozstrzygając zgodnie z zasadą odpowiedzialności za jego wynik (art. 98 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.).

SSA Robert Jurga SSA Paweł Rygiel SSO (del) Bartosz Pniewski